

3.5.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto Valviran antama järjestämislain 30 §:n 2 momentin mukainen selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisesta toteutumisesta vuonna 2023 ja Q1/2024

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaohjelman 2023 mukaisilla ohjaus- ja arviointikäynneillä hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymään havaittiin laajasti riittämättömyyttä henkilöstöressurssien saatavuudessa, pysyvyydessä ja osaamisessa. Lisäksi oli nähtävissä resurssien epätasaista jakautumista hyvinvointialueiden sisällä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilövalvonnassa nousi edelleen esille tarve ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäjiä ja tuottajia ammattihenkilöiden ammatinharjoittamisoikeuksien tarkistamisessa rekrytoinnin yhteydessä ja tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä toimivien työskentelyn aikaisen ohjauksen asianmukaisessa järjestämisessä.

Ammattihenkilöiden ammatinharjoittamisoikeuteen puuttumisen syissä ei vuonna 2023 tapahtunut muutoksia. Yleinen etäpalveluiden lisääntyminen näkyi kuitenkin ammattihenkilövalvonnassa enenevässä määrin siinä, että lääkärit määräävät potilailleen väärinkäyttöön soveltuvia lääkkeitä yhä enemmän etävastaanotto-tyyppisessä toiminnassa.

Ammattihenkilöiden ammatinharjoittamisoikeuksia/ammattinimikkeen käyttöoikeuksia poistettiin heidän omasta pyynnöstään selvästi vähemmän kuin vuonna 2022. Poistoja tehtiin runsaat 600 ja suurin osa niistä koski lähihoitajia. Viime vuosien runsas määrä heijastui sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunnan käsittelemiin asioihin; lautakunta palautti vuonna 2023 yli 100 sellaiselle ammattihenkilölle ammatinharjoittamisoikeuden/ammattinimikkeen käyttöoikeuden, jotka olivat hakeneet omasta pyynnöstä sen poistoa aiemmin.

3.5.2024

Palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja talouden hallintaa edistävät toimenpiteet

Kiireettömään erikoissairaanhoidon pääsytilanne oli edelleen vaikea ja lainvastainen. Valvira avasi kesällä 2023 valvonnan 16 hyvinvointialueelle ja HUS-yhtymälle. Julkisen erikoissairaanhoidon järjestäjästä ainoastaan Etelä-Karjalan hyvinvointialueelle ei avattu valvontaa. Valvottavilta saatujen selvitysten mukaan tilanteeseen oli vaikuttanut erityisesti paheneva henkilökuntapula. Muiksi vaikuttaviksi tekijöiksi ilmoitettiin esimerkiksi riittämätön rahoitus, väestön vanheneminen ja yleinen kiireettömän erikoissairaanhoidon tarpeen kasvu. Lisäksi koronapandemian vaikutukset tuntuivat edelleen. Valvottavat olivat pyrkineet korjaamaan tilannetta esimerkiksi kehittämällä toimintaansa, rekrytoimalla ja vuokraamalla henkilökuntaa, teettämällä lisä- ja ylitöitä, käyttämällä ostopalveluita ja palvelusestelejä, vuokraamalla toimitiloja sekä yhteistyöllä muiden toimijoiden kanssa. Tilanne ei ollut kuitenkaan korjaantunut lainmukaiseksi.

Valvira ratkaisi valvonnat maaliskuussa 2024 ja määräsi 14 hyvinvointialuetta ja HUS-yhtymän järjestämään kiireettömään erikoissairaanhoidon pääsyn alueellaan lainmukaiseksi viimeistään 31.3.2025. Valvira kehotti lisäksi kahta hyvinvointialuetta järjestämään kiireettömään erikoissairaanhoidon pääsyn alueellaan lainmukaiseksi mahdollisimman nopeasti.

Hyvinvointialueilla oli haasteita järjestää lastensuojelua ja lapsiperheiden palveluja laissa edellytetyllä tavoin vuonna 2023. Vuoden 2024 ensimmäisen tilannekuvakartoituksen 31.1.2024 perusteella 15 hyvinvointialuetta oli aluehallintovirastojen valvonnassa niiden järjestämien lastensuojelun ja lapsiperheiden palvelujen puutteiden vuoksi.

Lisäksi esille on noussut lastensuojelun sijaishuoltoyksiköiden lääkahoito ja erityisesti pienten ammatillisten perhekotien lääkehoidon toteuttaminen ja vastuukysymykset.

Yhdenvertaisuuden varmistaminen

Valviran ja aluehallintovirastojen yhteisen valtakunnallisen Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaohjelman 2023 mukaisilla ohjaus- ja arviointikäynneillä hyvinvointialueille havaittiin, että tiedolla johtamisessa sekä

3.5.2024

vertailukelpoisen, luotettavan seurantatiedon saamisessa oli laajalti haasteita. Seurantatiedon vajeita perusteltiin vielä käytössä olevilla useilla asiakas- ja potilastietojärjestelmillä, lisäksi ilmeni myös osaamisvajetta kirjaamisessa ja raportoinnissa. Hyvinvointialueen palvelujen järjestämisen ja palvelukokonaisuuksien haltuunotto oli aloitettu kaikilla hyvinvointialueilla, mutta kriteeristöjen, toimintamallien ja sopimusten yhdenmukaistaminen oli monelta osin kesken. Digitaalisten ja etäpalvelujen käyttöönottoa suunniteltiin laajasti ja useisiin eri palveluihin.

Ohjaus- ja arviointikäynneillä todettiin kaikkien hyvinvointialueiden laati-
neen ensimmäiset omavalvontaohjelmat.

Erityisteema: Hyvinvointialueen ikääntyneiden palvelut

Valviraan on tullut epäkohtailmoituksia sosiaalihuollon asumisyksiköiden ja kotihoidon lääkehoidon toteuttamisesta, koskien sote-kouluttamattoman henkilöstön toimimista lääkehoidon toteuttajina, puuttuvia lääkelupia tai riittävää koulutusta lääkehoidon toteuttamiseen ja lääkehoidon ajallaan toteuttamista. Lääkehoitoa koskevissa kanteluissa useimmiten kyseessä on ollut lääkkeen annostelussa tapahtunut virhe.

Lisäksi hyvinvointialueet ovat pyytäneet Valviralta ohjausta turvallisen lääkehoidon toteuttamisesta sosiaalihuollon toimintaympäristössä. Ohjaustarve on kohdentunut erityisesti sosiaalihuollon asumisyksiköiden rajattujen lääkevarastojen vuosittaiseen tarkastamiseen sekä siihen, kuka tarkastuksen voi tehdä. Lisäksi ohjausta on pyydetty sosiaalihuollon asumisyksiköiden lääkehoidon toteuttamisesta ja työntekijöiden riittävästä koulutuksesta lääkehoitoon sekä muiden kuin sote-ammattihenkilöiden osallistumisesta lääkehoidon toteuttamiseen. Yksi keskeinen asia on ollut vaativan lääkehoidon, kuten iv-nestehoito/lääkehoito, toteuttaminen ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä.

Tiedonhallinta ja digitalisaatio

Vuonna 2023 Valvira vastaanotti noin sata asiakastietolain mukaista poikkeamailmoitusta. Tietojärjestelmäpalvelun tuottajan tai valmistajan tekemien ilmoitusten lisäksi, ilmoituksia tuli lähes kaikilta hyvinvointialueilta. Nämä ilmoitukset koskivat asiakastietolain perusteella rekisteröityjä potilastietojärjestelmiä, muita tietojärjestelmiä sekä

3.5.2024

tietoliikenneongelmia. Todennäköisesti kaikista tietojärjestelmien poikkeamatilanteista ei ole tehty ilmoituksia Valviralle.

Valvira otti Apotti-tietojärjestelmästä tehdyn laajan kantelun johdosta valvontaansa sekä HUS-yhtymän että Oy Apotti Ab:n. Valvira kehotti 5/2023 HUS-yhtymää huolehtimaan, että puutteet Apotti-järjestelmään liittyvissä toimintakäytännöissä, lääkehoitoa ja lääkkeiden määräämistä ja tutkimustulosten näkyvyyttä hoitavalle lääkärille koskevista asioista korjataan. Lisäksi kehoitettiin korjaamaan ohjeistukset alaikäisen puolesta asioinnista sekä asiakastietolain tarkoittamista tietojärjestelmän merkittävistä poikkeamista ilmoittamisesta. Valvira on jatkanut HUS-yhtymän valvontaa edellä mainituissa asioissa vuoden aikana.

Valvira teki asiakastietolakiin perustuvan Oy Apotti Ab:n tarkastuksen 12/2022. Tarkastuksessa tavoitteena oli selvittää Oy Apotti Ab:n asiakastietolain mukaiset tietojärjestelmäpalvelun tuottajaa koskevien velvoitteiden täyttyminen. Tarkastuksella käytiin läpi Apotti-tietojärjestelmän kehitystä, meneillään olevien yhteistestausten tilannetta ja käytettävyyttä koskevia parantaistoimenpiteitä. Tarkastuksella ei havaittu puutteita, jotka olisivat edellyttäneet välittömiä jatkotoimenpiteitä.

Varhaiskasvatuksessa toteutettava lääkehoito

Hyvinvointialuille on ollut epäselvyyttä siitä, kenen vastuulla on varhaiskasvatuksessa olevan lapsen lääkehoidon toteuttaminen. Haasteeksi asia nousi, koska terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille ja varhaiskasvatuksen osalta vastuu jäi edelleen kunnille. Kysymys on siitä, miten varhaiskasvatuksen työntekijöiden riittävä lääkehoidon koulutus järjestetään ja varmistetaan sekä kenen vastuulla on varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelmien ja tarvittavien lääkelupien hyväksyminen.

Ylijohtaja

Markus Henriksson

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Selvitys

5 (5)

Dnro V/9345/2024

3.5.2024

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Tuula Kotimäki, puh. 0295 209 316.

Liitteet

Aluehallintovirastojen järjestämislain 30 §:n 2 momentin mukaiset selvitykset sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisesta toteutumisesta vuonna 2023 ja Q1/2024